

Gramatici independente de context (GIC) (CFG – context free grammars)

derivari, arbori de derivare,
tipuri de gramatici independente de context,
gramatici echivalente - constructii

Ne reamintim: Gramatica

O gramatica este un cvadruplu $\mathbf{G} = (\mathbf{N}, \Sigma, \mathbf{P}, \mathbf{S})$

- \mathbf{N} este un alfabet de simboluri ***neterminale***
- Σ este un alfabet de simboluri ***terminale***
- $\mathbf{N} \cap \Sigma = \emptyset$
- $\mathbf{P} \subseteq (\mathbf{N} \cup \Sigma)^* \mathbf{N} (\mathbf{N} \cup \Sigma)^* \times (\mathbf{N} \cup \Sigma)^*$
 \mathbf{P} multime finită (multimea regulilor de productie)
- $\mathbf{S} \in \mathbf{N}$ (simbolul de start - simbolul initial)

Notatie:

$(\alpha, \beta) \in \mathbf{P}$ se noteaza: $\alpha \rightarrow \beta$

(α se înlocuieste cu β)

Ne reamintim: clasificarea Chomsky

- Gramatici de tip 0:
nici o restricție (*suplimentară*) referitoare la forma regulilor de producție
 - Gramaticile de tip 1 (gramatici monotone)
 - $\forall \alpha \rightarrow \beta \in P: |\alpha| \leq |\beta|$
 - caz special: $S \rightarrow \epsilon$ poate $\in P$. În acest caz S nu apare în membrul drept al nici unei reguli de producție.
-
- **Gramatici independente de context:**

reg. producție sunt de forma $A \rightarrow \alpha$, $A \in N$, $\alpha \in (N \cup \Sigma)^*$
(gramatici de tip 2)
-
- Gramaticile de tip 3:
reg. prod. sunt de forma
 - $A \rightarrow aB$
 - $A \rightarrow b$unde $A, B \in N$ și $a, b \in \Sigma$
caz special: $S \rightarrow \epsilon$ poate $\in P$. În acest caz S nu apare în membrul drept al nici unei reguli de producție.

derivari de stanga/ dreapta

- *derivare de stânga* \Rightarrow_{st}
o derivare directă în care se înlocuiește cel mai din stânga neterminal
- *derivare de dreapta* \Rightarrow_{dr}
o derivare directă în care se înlocuiește cel mai din dreapta neterminal

Analiza sintactica

- *analiză sintactică* pt. cuvântul w
succesiunea de derivări directe:
 - $S \Rightarrow \alpha_1 \Rightarrow \alpha_2 \Rightarrow \dots \Rightarrow \alpha_n = w$
altfel spus: reprezintă o derivare pentru cuvântul w
- *analiză sintactică descendentă*
dacă această succesiune de derivări directe se obține pornind de la S și terminând cu w
- *analiză sintactică ascendentă*
dacă această succesiune de derivări directe se obține pornind de la w și terminând cu S

Arbore de derivare

- **Fie $G = (N, \Sigma, P, S)$** o gramatică independentă de context. Numim *arbore de derivare* sau *arbore de analiză sintactică* un arbore cu radacina, ordonat, cu următoarele proprietati:
 1. Orice nod interior - o eticheta din N ;
 2. Orice nod frunza - o *etichetă* din $\Sigma \cup \{\varepsilon\}$
 3. Eticheta rădăcinii este S ;
 4. Dacă un nod are eticheta A iar nodurile succesoare acestuia, în ordine de la stânga la dreapta sunt etichetate cu X_1, X_2, \dots, X_n atunci $A \rightarrow X_1 X_2 \dots X_n$ trebuie să fie o producție din P .

Arbore de derivare

- **frontiera (frontul):** nodurile terminale, în ordine de la stânga la dreapta
- etichetele lor formeaza o secventa peste Σ^*
- obs: denumirea de frontiera (front) se foloseste si pentru a denumi succesiunea etichetelor nodurilor terminale

Teoremă.

Fie $G = (N, \Sigma, P, S)$ o gramatică independentă de context. Un cuvânt w peste alfabetul Σ , deci din Σ^* , apartine limbajului generat de G , adică $w \in L(G)$, dacă și numai dacă w este frontul unui arbore de analiză sintactică.

Gramatica ambigua

O gramatică $G = (N, \Sigma, P, S)$ independentă de context este *ambiguă*

dacă și numai dacă există cel puțin un cuvânt w care admite doi arbori de derivare distincti; în caz contrar gramatica este *neambiguă*.

- $\Leftrightarrow \exists$ 2 analize sintactice care folosesc numai derivări de stanga, diferite
- $\Leftrightarrow \exists$ 2 analize sintactice care folosesc numai derivări de dreapta, diferite

Descreri echivalente. Forme normale

Ne reamintim :

O gramatica G_1
este echivalenta cu gramatica G_2
ddaca $L(G_1)=L(G_2)$

g.i.c.

ε -productii si gram. ε -independente

- **ε -productie** : o productie de forma $A \rightarrow \varepsilon$
- Gramatica $G = (N, \Sigma, P, S)$ este **ε -independentă** daca:
 - a) dacă $\varepsilon \notin L(G)$ atunci G nu are ε -productii
 - b) dacă $\varepsilon \in L(G)$ atunci avem o singură productie $S \rightarrow \varepsilon$ iar celelalte productii nu-l contin în membrul drept pe S
- Teorema
 - $\forall G = (N, \Sigma, P, S)$
 - $\exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă, ε -independentă

Redenumiri. Cicluri.

- *redenumire*: reg.prod. de forma $A \rightarrow B$
- *Gramatica fără redenumiri*: fara r.p. de redenumire

Teorema:

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă fără redenumiri

- *ciclu*: o $*$ derivare de forma $A \Rightarrow^* B$
- *Gramatica fără cicluri*: nu se pot obtine cicluri (la derivare)

Teorema:

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă fără cicluri

Recursivitate

- reg.prod. recursiva la stanga:
 - o reg.prod. de forma: $A \rightarrow A\alpha$
- reg.prod. recursiva la dreapta:
 - o reg.prod. de forma: $A \rightarrow \alpha A$
- reg.prod. recursiva:
 - o reg.prod. de forma: $A \rightarrow \alpha A\beta$

Rekursivitate

- **neterminal recursiv la stanga:**

$A \in N$ daca \exists o derivare de forma: $A \Rightarrow^+ A\alpha$

- **neterminal recursiv la dreapta:**

$A \in N$ daca \exists o derivare de forma: $A \Rightarrow^+ \alpha A$

- **neterminal recursiv:**

$A \in N$ daca \exists o derivare de forma: $A \Rightarrow^+ \alpha A \beta$

- **gramatica recursiva la stanga:**

are cel putin un neterminal recursiv la stanga

- **gramatica recursiva la dreapta:** ...

Forma normală Chomsky

O gramatică independentă de context $G = (N, \Sigma, P, S)$ este în *forma normală Chomsky (FNC)*

dacă orice regula de producție din P este de una din formele:

- a) $A \rightarrow BC$ $A, B, C \in N$;
- b) $A \rightarrow a$ $a \in \Sigma, A \in N$;

Si un caz special: $S \rightarrow \varepsilon$ poate $\in P$. In acest caz S nu apare în membrul drept al nici unei reguli de producție.

Teoremă. Oricare ar fi $G=(N, S, P, S)$ o gramatică independentă de context, întotdeauna există o gramatică în forma normală Chomsky G' , astfel încât $L(G) = L(G')$.

Forma normală Greibach

O gramatică $G = (N, \Sigma, P, S)$

este în *forma normală Greibach (FNG)*

dacă P are productii numai de forma:

$$A \rightarrow a\alpha, \quad A \in N, a \in \Sigma, \alpha \in N^*;$$

Si un caz special: $S \rightarrow \varepsilon$ poate $\in P$. In acest caz S nu apare în membrul drept al nici unei reguli de productie.

Teoremă. Oricare ar fi $G = (N, \Sigma, P, S)$ o gramatică independentă de context, întotdeauna există o gramatică în forma normală Greibach, astfel încât $L(G)=L(G')$.

Simplificarea GIC

- *simbol neproductiv*

Un simbol $A \in N$ este *neproductiv* dacă nu există nici o derivare de forma $A \xRightarrow{*} \mathbf{x} \quad (\mathbf{x} \in \Sigma^*)$

- în caz contrar A este *simbol productiv*

- Teorema

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă, fără simboluri neproductive

Simplificarea GIC

(transformari echivalente)

- *simbol inaccesibil*

Un simbol $X \in N \cup \Sigma$ este *simbol inaccesibil* dacă nu există nici o * derivare: $S \Rightarrow^* \alpha X \beta$ ($\alpha, \beta \in (N \cup \Sigma)^*$)

- în caz contrar simbolul este *accesibil*

- Teorema

$\forall \mathbf{G} = (N, \Sigma, P, S) \exists \mathbf{G}' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă, fără simboluri inaccesibile

Determinarea simbolurilor productive

\approx algoritm AF determ. stari productive

$A \rightarrow BC$
$B \rightarrow bB$
$C \rightarrow c$

1. $i := 0$; $V_0 := \Phi$

2. **Repeta**

$V_{i+1} := V_i \cup \{A \in N \mid \exists A \rightarrow \alpha \in P, \alpha \in (V_i \cup \Sigma)^*\}$

$i := i + 1$

pana cand $V_i = V_{i-1}$

$\{V_i - \text{multimea simbolurilor productive}\}$

Determinarea simbolurilor accesibile

\approx algoritm AF determ. stari accesibile

1. $i:=0$; $V_0:=\{S\}$

2. **Repeta**

$V_{i+1} := V_i \cup \{ B \in N \mid \exists A \in V_i, \alpha, \beta \in (N \cup \Sigma)^* \text{ a.i. } A \rightarrow \alpha B \beta \in P \}$

$i:=i+1$

pana cand $V_i = V_{i-1}$

$\{ V_i - \text{multimea simbolurilor neterminale accesibile} \}$

* analog pentru simboluri terminale accesibile

Simplificarea GIC

- Un simbol este **neutilizabil** dacă el este fie inaccesibil, fie neproductiv
- Teorema
 $\forall \mathbf{G} = (\mathbf{N}, \Sigma, \mathbf{P}, \mathbf{S}) \exists \mathbf{G}' = (\mathbf{N}', \Sigma', \mathbf{P}', \mathbf{S})$ echivalentă fără simboluri neutilizabile

Observatii:

Fie $G = (N, \Sigma, P, S)$ o gramatica independenta de context:

- Fie un simbol neterminal A al gramaticii G .

Daca nu exista o regula de productie $A \rightarrow \alpha$ in P
atunci A este neproductiv

- Fie un simbol terminal a al gramaticii G .

Daca nu exista o regula de productie de forma
 $B \rightarrow \alpha a \beta$ in P
atunci a este inaccesibil

Eliminarea ε -productiilor

1. Construim multimea N_ε care are ca elemente acele neterminale care prin derivare conduc la ε adică :
 - $N_\varepsilon = \{A \mid A \in N, A \Rightarrow^* \varepsilon\}$
alg. \approx determinarea simb. productive
2. Determinam noile reguli de productie
 - astfel incat productiile de forma $A \rightarrow \varepsilon$ se elimina
 - dar, daca $\varepsilon \in L(G)$, atunci $\exists S \rightarrow \varepsilon$ si S nu apare în membrul drept al nici unei productii

Determinarea lui N_ε

1. $i:=0$;

$$V_0 := \{A \in N \mid \exists A \rightarrow \varepsilon \in P\}$$

2. **Repeta**

$$V_{i+1} := V_i \cup \{A \in N \mid \exists A \rightarrow \alpha \in P, \alpha \in (V_i)^*\}$$

$$i:=i+1$$

pana cand $V_i = V_{i-1}$

determinam noile reguli de productie

- productiile de forma $A \rightarrow \varepsilon$ se elimina
- celelalte r.p. se rescriu astfel incat sa “suplineasca” eliminarea ε -productiilor astfel:

Fie r.p. $A \rightarrow \alpha_0 B_1 \alpha_1 B_2 \alpha_2 \dots B_k \alpha_k$

unde: $B_i \in N_\varepsilon$

α_j nu contine simb. din N_ε

Se inlocuieste cu:

$A \rightarrow \alpha_0 X_1 \alpha_1 X_2 \alpha_2 \dots X_k \alpha_k$

unde $X_i = \begin{cases} B_i \\ \varepsilon \end{cases}$

este unul dintre B_i sau ε
(se fac toate inlocuirile posibile)

Ce lipseste ???

determinam noile reguli de productie

- continuare

Dacă $\varepsilon \in L(G)$ trebuie sa avem o ε -productie

“atunci avem productia $S \rightarrow \varepsilon$ si S nu apare în membrul drept al nici unei productii”

(gram. ε -independenta)

- adaugam un nou simbol de start S' si productiile
 $S' \rightarrow \varepsilon \mid S$

Redenumiri. Cicluri.

- ***redenumire***: reg.prod. de forma $A \rightarrow B$
- ***Gramatica fără redenumiri***: fara r.p. de redenumire

Teorema:

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă fără redenumiri

- ***ciclu***: o $*$ derivare de forma $A \Rightarrow^* B$
- ***Gramatica fără cicluri***: nu se pot obtine cicluri (la derivare)

Teorema:

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă fără cicluri

Eliminarea redenumirilor

PP. G – ε -independenta (daca nu , luam gr.echiv. ε -ind.)

Pentru fiecare $A \in N$

se elimina redenumirile de forma $A \rightarrow B$ ($\forall B \in N$)

- construiesc multimea $N_A = \{B \mid A \xrightarrow{*} B\}$;
(\approx det. simb. accesibile)
- determinam noile reguli de productie

Construieste $N_A = \{D \mid A =^* D\}$

1. $i := 0$;

$V_0 := \{A\}$

2. Repeta

$V_{i+1} := V_i \cup \{C \mid (B \rightarrow C) \in P, B \in V_i\}$

$i := i + 1$

pana cand $V_i = V_{i-1}$

$N_A := V_i$

determinam noile reguli de productie

$A \in N$:

- **pentru** fiecare $A \rightarrow \alpha \in P$ **executa**
- **daca** α e format dintr-un singur neterminal
atunci
il excludem din mult. noilor reg.prod
altfel
adaugam: $B \rightarrow \alpha$, $\forall B \in N$ a.i. $A \in N_B$
- **sf.daca**
- **sf.pentru**

Eliminarea redenumirilor

Exercitiu:

$$E \rightarrow E+T$$

$$E \rightarrow T$$

$$T \rightarrow T * F$$

$$T \rightarrow F$$

$$F \rightarrow (E)$$

$$F \rightarrow a$$

Gramatica fara cicluri

Teorema:

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă
fără cicluri

Daca G – ε -independenta si fara redenumiri
atunci este fara cicluri

Gramatica proprie:

este o gramatica

- fara simb. neutilizabile
- **ϵ -independenta**
- fara cicluri

Teorema:

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ proprie echiv.

Recursivitate

- reg.prod. recursiva la stanga:
 - o reg.prod. de forma: $A \rightarrow A\alpha$
- reg.prod. recursiva la dreapta:
 - o reg.prod. de forma: $A \rightarrow \alpha A$
- reg.prod. recursiva:
 - o reg.prod. de forma: $A \rightarrow \alpha A\beta$

Reg. prod. recursive la stanga

- reg.prod. recursive la stanga: $A \rightarrow A\alpha$

Teorema:

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă
fără reg.prod. recursive la stanga

- **PP. G – gr. proprie**
(daca nu este, det. gr. proprie echiv. si lucram cu ea)
- Obs.: vom obtine tot o gramatica proprie

Eliminarea r.p. recursive la stanga

pentru fiecare $A \in N$: reg.prod.cu m.s. A

- grupam r.p. in recursive la stng. si nerec. la stanga

$$A \rightarrow A\alpha_1 \mid A\alpha_2 \mid \dots \mid A\alpha_r \quad (\text{r.p. recursive})$$

$$A \rightarrow \beta_1 \mid \beta_2 \mid \dots \mid \beta_s \quad (\text{r.p. ne-recursive})$$

- r.p. se transforma astfel:

$$A \rightarrow \beta_1 \mid \beta_2 \mid \dots \mid \beta_s \mid \beta_1 A' \mid \beta_2 A' \mid \dots \mid \beta_s A'$$

$$A' \rightarrow \alpha_1 \mid \alpha_2 \mid \dots \mid \alpha_r \mid \alpha_1 A' \mid \alpha_2 A' \mid \dots \mid \alpha_r A'$$

(a fost introdus un net. nou: A')

Eliminarea r.p. recursive la stanga

Observatii:

- Recursivitatea nu se poate elimina.
- Recursivitatea la stanga a fost transformata în recursivitate la dreapta.

Exercitiu

Eliminati recursivitatea la stanga:

$S \rightarrow Sa$

$S \rightarrow a$

Recursivitate

- **neterminal recursiv la stanga:**

$A \in N$ daca \exists o derivare de forma: $A \Rightarrow^+ A\alpha$

- **neterminal recursiv la dreapta:**

$A \in N$ daca \exists o derivare de forma: $A \Rightarrow^+ \alpha A$

- **neterminal recursiv:**

$A \in N$ daca \exists o derivare de forma: $A \Rightarrow^+ \alpha A \beta$

- **gramatica recursiva la stanga:**

are cel putin un neterminal recursiv la stanga

- **gramatica recursiva la dreapta:** ...

Eliminarea recurs. la stg. a neterm.

Teorema:

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă
fără neterminale recursive la stanga

- PP. G – gr. proprie
(daca nu este, det. gr. proprie echiv. si lucram cu ea)
- impunem o ordine asupra neterminalelor
 $N = \{A_1, A_2, \dots, A_n\}$
si apoi modific r.p. a.i. sa nu existe $A_i \rightarrow A_j \alpha$ cu $j \leq i$
de aici \Rightarrow nu va exista recursivitate la stanga

Eliminarea recurs. la stg. a neterm.

pentru A_i de la A_1 la A_n **executa**

//se elimina r.p. de forma $A_i \rightarrow A_j \alpha$ cu $j \leq i$ astfel:

***repetă**

pentru $j:=1, i-1$ **executa**

***** $A_i \rightarrow A_j \alpha$ ($j < i$) se înlocuiește cu: $A_i \rightarrow \beta \alpha$

cu toți β cu proprietatea $A_j \rightarrow \beta \in P_{\text{inloc}}$

sf.pentru

***** se elimină r.p. de forma $A_i \rightarrow A_i \alpha$

(se înlocuiesc cf.alg. de elim.r.p.rec.stg)

***pană când** toate r.p. cu A_i în m.s. respectă: $\nexists j < i : A_i \rightarrow A_j \alpha$

sf.pentru

Eliminarea recurs. la stg. a neterm.

Exercitii:

(1)

$$A \rightarrow BC \mid a$$

$$B \rightarrow CA \mid b$$

$$C \rightarrow AB \mid c$$

(2)

$$A \rightarrow a \mid aB$$

$$B \rightarrow AC \mid b$$

$$C \rightarrow BA \mid c$$